

מה האמת על אורית חפשי?

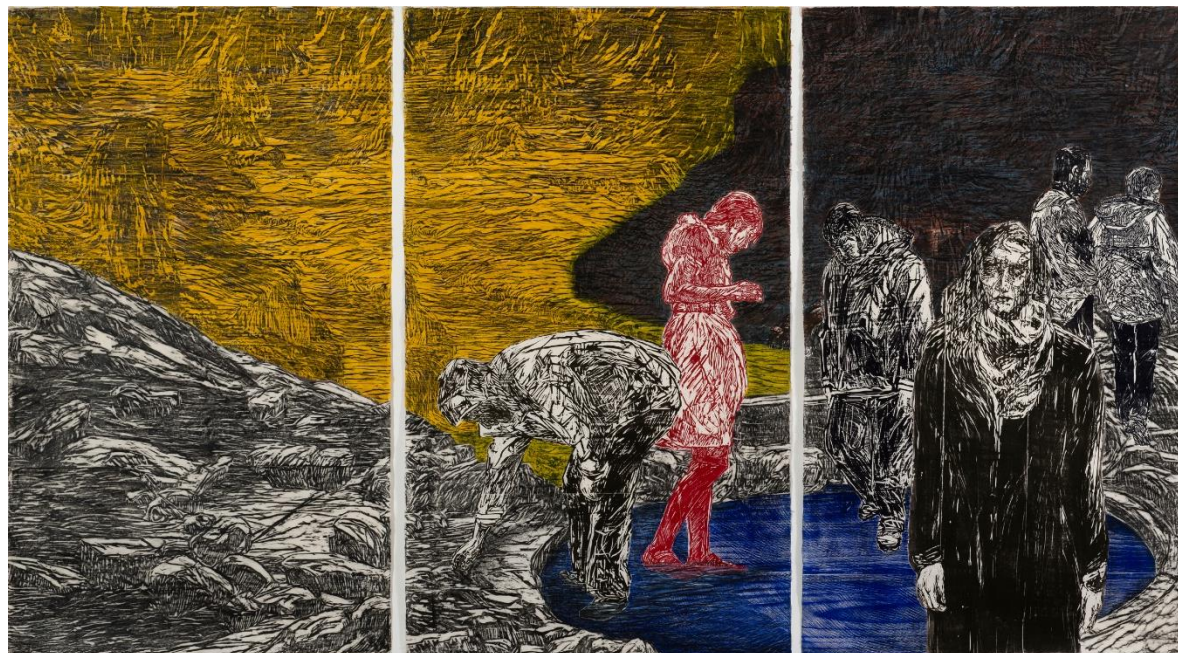
אוקטובר 21, 2025

מאת גדעון עפרת

אני מעריך מאד את יצירתה של אורית חפשי (תערוכותיה בתפן ב- 2009 ובעין-חרוד ב- 2022 הוכיחו אמנית רבת-יכולת), וכל פעם מחדש, אני תמה על הימצאותה בשולי הזרקורים האמנותיים שלנו. וכבר דיווחתי פעם מניו-יורק מעל במה זו על ה"נשיונל גאלרי" שבווינגטון, שרכש עבודת-ענק חשובה שלה (המורכבת מארבעה דפים, כל אחד כ- 2 מ' על 1 מ', שמשלבים חיתוך-עץ, צבע, עיפרון ופסטל-שמן). קודם לכן, נרכשה עבודה אחרת שלה ("חיפוש", חיתוך-עץ ועיפרון, 2016) לאוסף מוזיאון "מטרופוליטן" בניו-יורק. לכן, שמחתי לפגוש במוזיאון ישראל, ולו בתערוכת "600 שנות הדפס" (מבלי להמעיט חלילה בערך מדיום ההדפס, אך המבינים יבינו את ה"ולו" שלי), טריפטיכון צבעוני מ- 2017 (חיתוך-עץ עם עיפרון צבעוני ודיו ליתוגרפי), ציור גדול וחזק, של אורית חפשי, שצילומי הגרוע להלן הוא כל-כולו באשמת הצלם המפוקפק החתום על רשימה זו.

טקסט קירוני תלוי במוזיאון ישראל בסמוך לציור זה של האמנית ובו אני קורא:
"ההשראה לעבודתה של אורית חופשי בסכסוך בין פלסטינים למתנחלים מעבר לקו
הירוק, שם המים, משאב טבע יקר-ערך, הופכים סמל לקרב-הישרדות ולקיום שברירי.
חופשי, בת לניצולי שואה, יוצקת לעבודתה זיכרון אישי ותחושת זהות קולקטיבית
החורגת מעבר לגבולות אישיים ולאומיים. שורשי אמונתה נתונים עמוק בנוף החברתי
והפוליטי המורכב. באמצעות המראות השוממים האמנית מזמינה את הצופה לצקת
פנימה פרשנויות רחבות יותר, שאין מוגבלות למקום או לעניין מוגדרים. השכבות של
העבודה - אישיות, היסטוריות וכלל-עולמיות – ממזגות את הסבל ואת יכולת
העמידה האנושיים מול כוחות הטבע האל-זמניים".

הטקסט, שכלל הנראה, נכתב בידי אוצרת התערוכה, טניה סירקוביץ, אתגר אותי
להתבוננות פרטנית בעבודה המוצגת, ובפרט שעניין התנכלות מתנחלים למקורות המים
של פלסטינים בשטחים הכבושים קרוב ללבי. אלא, ככל שהעמקתי מבטי בחיתוך-העץ
המטופל והיפיה לא מצאתי שום הד לסכסוך בין פלסטינים למתנחלים:
ראיתי נוף טרשים עם באר, אישה עגומה בשמלה שחורה ניצבת מימין, ילדה באדום
ניצבת במרכז על מי הבאר, וארבעה זכרים אנונימיים, ששניים מהם דורכים אף הם על
מי הבאר. לא ראיתי כל סכסוך בין פלסטינים למתנחלים. לכל היותר, חשתי ברוח
קדרות, אף ברוח-אבל הגותית, הנחות על התמונה המרשימה.

באותו רגע מזכרתי בהדפס-העץ הקווארטטי מ-2017, שנרכש למוזיאון הלאומי בווינגטון: האם אני מכיר את הדמויות שבהדפס הירושלמי מהציור הווינגטוני? כמובן: אותה אישה בשחור, אותה נערה באדום, אותו גבר מתכופף, אותו נוף עם אותו באר. הקומפוזיציה אחרת (למשל, הנערה האדומה מוכפלת במהופך), אבל רוב הדמויות זהות לאלו מההדפס הטריפטיכוני הירושלמי. אלא, שבהדפס הקווארטט, מלבד מי-הבאר שהפכו צהובים, נוספו שלושה עצים גדולים ובעיקר – משמאל – בניין מפואר בסגנון אירופי מובהק, הנוף עודו פנורמי ויבש, והאנשים המושתלים בו מקרינים אף הם מדיטאטיביות מלנכולית.

וראו זה פלא: סיפור שונה ליווה בווינגטון את העבודה. כי, עתה קראנו – "...הדמויות חפיות-הראש, המתגלות (בשני הלוחות הימיניים) בנוף עבודתה של חופשי, זו שנרכשה זה עתה למוזיאון, משדרות תחושה של נדידה, נתק ואבדון במרחב, מעין פליטי קטסטרופה בלתי-מוגדרת. הודעת 'הגלריה הלאומית' מפענחת את המבנה הנראה בלוח השמאלי של הנוף כבית-כנסת שנהרס בידי פורעים בצ'כוסלובקיה (ממנו הגיעו לישראל הורי האמנית). דמות אישה במרכז הלוח השני משמאל צופה בנו מקרוב וכמו תובעת מאיתנו התייצבות רגשית-מוסרית כלפי משקעי ההיסטוריה האנושית המסומלים בנוף הציור[1]..."

ועוד פרט מעניין: ליצירה הווינגטונית כותרת, שמקורה ב"אונס לוקרציה" של שייקספיר משנת 1594, שבתרגום לעברית ייקרא – "זמן...אתה המשרת ללא-לאות את הנצח." דהיינו, כותרת בסימן האידיאה של הזמן. מנגד, שמו של הטריפטיכון ממוזיאון ישראל הוא: "שמועה (Rumor) כותרת מופשטת הפתוחה לאינספור משמעויות.

מה עושים מול ה"קריאות" השונות של (כמעט-)אותה עבודה על-ידי שני מוזיאונים שונים? זו שבווינגטון מחברת את אווירת האבל לאירופה ולפוגרום אנטישמי בעל הקשר אוטוביוגרפי, אולי אף לשואה; זו שבירושלים מחברת (ללא כל הוכחות) לפרעות שמחוללים מתנחלים כנגד פלסטינים בגדה המערבית.

ומה אומרת אורית חופשי היא עצמה על ציוריה? הנה דבריה:

"הנופים בדרך כלל מוצגים כמקומות, מיושבים או לא מיושבים, שנגעו בהם או שלא נגעו בהם, אשר רק לעיתים רחוקות מתחייבים להקשר ספציפי. [...] אני מתבוננת במציאות מרובת הסתירות של ההווה, מנסה לגבות עדויות לגבי העבר, חסרת ודאות לגבי העתיד. מחפשת דרך להנכיח את הזמן: זמן אקטואלי, זמן היסטורי, זמן אישי – כל ממדי הזמן

הללו נבחנים אל מול ממדי זמן היקום, שהוא נשגב מבינתי. אני מבקשת לבחון את הערכים והאמונות ביחס לחיינו הקצרים והסופיים. הדימויים שלי עוסקים בין השאר במעברים, נדודים והגירה, שנעשים מכורח המציאות. אלו חזרו והתגברו באופן דרמטי וטראומטי בשנים האחרונות. שדה הדימויים המאפיינים את עבודותיי מציג נופים קדומים, יערות, שרידים, חורבות ודמויות העוסקות בהתבוננות, חיפוש, הרהור ופעולה נקודתית. מקומו של האדם בנופים הללו מדגיש את היותו בר חלוף וכבול במציאות פוליטית מאיימת [2]."

במילים אחרות: אורית חופשי אינה מתחייבת לאירוע פרטיקולארי, כפי שאוצרי מוזיאונים מייחסים לעבודותיה. היא פועלת בהקשרים הגותיים מופשטים של "זמן", "חיפוש", "הרהור" ובמתח בין סופיות החיים לבין "מציאות פוליטית מאיימת". את פשר המציאות הפוליטית הזו מותירה האמנית לדמיונו. ברבות מעבודותיה, היא נוקטת באותן דמויות קבועות (וראו לעיל, לדוגמה, את ציורה, "בהמתנה" [3]): כאילו רדופה האמנית על-ידי אותה תמונה נפשית, שאינה נותנת לה מנוח.

[1] גדעון עפרת, "ניו-יורק, אפריל 2022", בתוך אתר-המרשתת הנוכחי, 19 באפריל 2022.

[2] אונליין, "פורטפוליו" 6, (20) במארס 2019.

[3] האם האיש הכורע עסוק בפיתוח צילום אנאלוגי בלתי-מזוהה? זיכרון בתוך זיכרון.